

Götabiblioteken 2024

Götabiblioteken 2024 ges ut av
Biblioteksutveckling Östergötland

Redaktör: Lena Udd

Layout: Rolf A Olsson

Ansvarig utgivare: Elisabeth Cserhalmi

Omslagsbild: Linda H Axelsson

Tryck: Ringqvist Tryckeri AB

ISBN-nummer: 978-91-88151-21-6

GÖTABIBLIOTEKEN I SIFFROR

Götabiblioteken är ett samarbete mellan Biblioteksutveckling Östergötland, de tretton Östgöta kommunerna samt Tranås kommun. Östergötland och Tranås har tillsammans cirka 486 000 invånare.

Här finns:

46 folkbibliotek, varav 32 är filialer/närbibliotek
3 bokbussar

Cirka 270 anställda

Ett vanligt år har Götabiblioteken nära 1,9 miljoner fysiska besök på biblioteken.

Götabiblioteken har:

Över 1 500 000 titlar för utlån

Omkring 2 300 000 fysiska utlån per år.

Nästan 1,2 miljoner är utlån till barn och unga.

Över 80 000 nedladdade e-böcker och mer än
30 000 nedladdade ljudböcker per år.

Ett flertal databaser och e-tjänster som låntagarna kan använda.

Alex med biografiska fakta och presentationer av lite drygt 6 800 skönlitterära författare. Det finns nästan 180 000 sökbara titlar med bokomslag och innehållsbeskrivningar. Utöver detta finns information om litterära priser, filmatiserade böcker och quiz där man kan testa sina litterära kunskaper.

Arkiv digital är för släktforskaren som vill ta del av drygt 100 miljoner färgbilder på kyrkböcker och andra historiska dokument.

Cineasterna där du kan låna strömmande film gratis via bibliotekskortet.

Global Grant är en omfattande databas med information om stipendier och fonder, dit man kan skicka ansökningar för bidrag för olika ändamål. Databasen innehåller 24 000 fonder och donatorer.

Pressreader, med mer än 7 000 tidningar och tidskrifter, som du kan nå omedelbart på vår webbplats eller genom att ladda ner en app. Pressreader erbjuder alla, från den vanlige läsaren till forskaren, material från mer än 160 länder på 60 språk.

Visste du att:

Omkring 8 000 programaktiviteter per år anordnas på de olika Götabiblioteken. Det är författarbesök, teater, musik, sagostunder, föreläsningar, språkcaféer och mycket annat.

Biblioteken är inte statiska

I en tid där global politik och digital utveckling sker i snabb takt, kan det vara svårt att hålla jämna steg med nyhetsflödet och förstå hur dessa förändringar påverkar vårt samhälle. Den senaste Demokratirapporten från V-Dem Institutet vid Göteborgs universitet visar på en oroande trend – demokratin är på tillbakagång och grundläggande rättigheter som yttrandefrihet och tillgång till information är i fara. Denna utveckling ställer höga krav på hur vi som samhälle arbetar med frågor om inkludering, jämlikhet och medborgarengagemang.

Biblioteken, som en viktig del av den offentliga infrastrukturen, står här inför både möjligheter och utmaningar. Hur kan de förbli relevanta och funktionella i en tid av förändring, samtidigt som de fortsätter att vara öppna och tillgängliga för alla? Och vilken roll spelar de i att bevara och stärka demokratin i en tid när tillgång till information och utbildning är mer avgörande än någonsin?

Bibliotekslagen och dess ändamålsparagraf ger stöd och vägledning i arbetet, men bibliotekens syften speglar inte bara politiska intentioner utan också de faktiska behoven hos användarna – både de som redan nyttjar tjänsterna och de som ännu inte gör det.

Arbetet för inkludering handlar inte bara om att erbjuda böcker, filmer och andra medier, utan också om att skapa aktiviteter som engagerar olika samhällsgrupper. Samverkan med aktörer både inom och utanför den kommunala kontexten är avgörande för att bygga en stark biblioteksverksamhet. Biblioteken har lång erfarenhet av att arbeta med jämlikhet och demokrati, och deras vilja att hitta nya samarbetsformer för att stärka sin roll är inte ny.

För att möta framtidens krav behöver vi ställa en viktig fråga: Hur kan biblioteken verkligen sätta användarna i centrum och stärka samarbeten med andra verksamheter för att skapa en biblioteksmiljö som speglar lokalsamhällets föränderliga behov?

En undersökande metod med fokus på användarupplevelse (UX) har visat sig vara en väg framåt. UX handlar om att förstå användarnas behov och beteenden för att skapa lösningar som är lätta att använda och ger en positiv upplevelse. Det handlar om att tänka i nya banor och verkligen ta reda på vad biblioteksbesökare – och även icke-besökare – efterfrågar. Hur fungerar biblioteket för olika målgrupper, till exempel 10–12-åringar? För att kunna anpassa sig behöver biblioteken både tid och resurser för att ständigt utforska nya sätt att möta invånarnas behov.

När vi blickar framåt är det viktigt att inte se biblioteken som statiska institutioner. De måste fortsätta vara dynamiska, levande och utforskande. På så sätt kan de förbli en grundpelare i vårt demokratiska samhälle och effektivt möta framtidens utmaningar och behov.

ELISABETH CSERHALMI
Enhetschef Biblioteksutveckling Östergötland

Innehåll

LEDARE 3
Biblioteken är inte statiska

BANNED BOOKS m.m. 6
Götabiblioteken på Bokmässan

BOXHOLM 8
Året då plötsligt mycket hände

FINSPÅNG 10
Vi har jagat pappor i köpcentret!

KINDA 12
Att jobba kreativt med inkludering

LINKÖPING 14
Kom in till nya stadsbiblioteket

MJÖLBY 18
Från fängelse till Finland

MOTALA 20
"Den enda servicen vi har kvar"

NORRKÖPING	22
Berätta! – ett fruktbart samarbete	
SÖDERKÖPING	24
Det blev en ny ungdomsavdelning	
VADSTENA	26
Ett efterlängtat vanligt år	
VALDEMARSVIK	28
Biblioteket som mötesplats	
YDRE	30
Möten, metoder och möjligheter	
TRANÅS	32
Vad är en offensiv bibliotekarie?	
ÅTVIDABERG	34
En rivstart som barnbibliotekarie	
ÖDESHÖG	36
After school med bokprat	
SÅ FUNKAR DET ATT ÖRONLÄSA	37
En uppskattad kurs	
TILLGÄNGLIGHETSTRÄDET	38
En självklar bas	
LITTERATURUTVECKLING	40
Vad har hänt de senaste tio åren?	
BIBLIOTEKSKORTET	42
Ett steg på vägen mot barnets bästa	

BOKMÄSSAN

Mötesplats för inspiration och samverkan

Bokmässan i Göteborg är alltid en höjdpunkt för oss som arbetar på bibliotek, och årets upplaga var inget undantag. Under fyra intensiva dagar fylldes mässhallarna av samtal, föreläsningar och workshops där bibliotekens roll och framtid diskuterades. Götabiblioteken deltog med ett gediget program och engagerade insatser.

En av de mest uppmärksammade punkterna var seminariet om "Banned Books och böckernas frihet". Samtalet modererades av Lovisa Fager Logothetis och samlade en kunnig panel med bland andra Ida Ölmedal, kulturchef på Svenska Dagbladet och aktuell med boken "Där man bränner böcker", Jens Zingmark från Dawit Isaak-biblioteket och Tricina Strong Beebe, skolbibliotekarie från USA. Diskussionen lyfte vikten av fri tillgång till litteratur och de utmaningar som biblioteken möter i en tid av ökad censur och påtryckningar.

Teknik i biblioteksmiljö

Även digitalisering och ny teknik fick stort utrymme. I seminariet "Att navigera i en digitaliserad värld" diskuterades bibliotekens roll i en tid präglad av AI och snabba tekniska förändringar. Linda Manila ledde samtalet där forskare och bibliotekarier delade insikter om vikten av digital kompetens och källkritik.

På plats fanns även Götabibliotekens VR-work-

Besökarna fick möjlighet att testa och samtala om hur digital teknik kan användas i biblioteksmiljö.

shop, där besökare fick möjlighet att testa och samtala om hur tekniken kan användas i biblioteksmiljö.

Uppskattad Götastatistik

Ett annat uppskattat inslag var presentationen av Götabibliotekens användarundersökning. Bibliotekscheferna Marie Sääf, Linköping, och Kristina Sjöberg, Finspång, berättade om hur de använder statistik för att utveckla verksamheten och anpassa bibliotekens tjänster efter besökarnas behov.

Sammanfattningsvis bjöd Bokmässan 2024 på viktiga diskussioner, nya perspektiv och möten som stärker vårt gemensamma arbete. Vi tar med oss många lärdomar och ser fram emot att fortsätta utveckla våra bibliotek – och självklart att ses igen nästa år!

TEXT OCH FOTO: LINDA SÄVHAMMAR

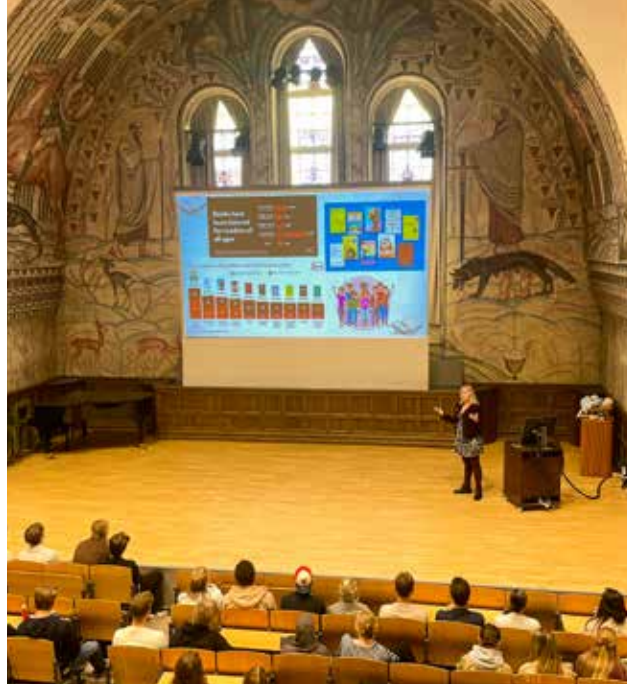
Biblioteksutveckling Östergötland

En av de mest uppmärksammade punkterna var seminariet om "Banned Books och böckernas frihet". I panelen från vänster: Moderator Lovisa Fager Logothetis, Tricina Strong Beebe, Jens Zingmark och Ida Ölmedal.

I vår monter på Bokmässan mötte Tricina Strong Beebe författaren Inti Chavez Perez. FOTO: LOVISA OLAI

Tricina hann också föreläsa för gymnasieelever både på Folkungaskolan och Katedralskolan i Linköping.

Maxad vecka för amerikansk gäst

Inför Bok- och biblioteksmässan 2024 hade vi lyckats bjuda hit skolbibliotekarien Tricina Strong Beebe från USA. Tricina är engagerad i en lokal skolbiblioteksorganisation, New Jersey association of school librarians (NJASL) och jobbar aktivt med att stötta bibliotekarie i deras yrke, bland annat genom projektet Banned books week. Det är också i samband med det svenska projektet kring Banned books week vi på Biblioteksutveckling Östergötland har samarbetat med henne tidigare.

Till bokmässan lyckades vi tillsammans med Dawit Isaak-biblioteket i Malmö och Svenska PEN, få till två spännande seminarier där Tricina deltog. Det var fullsatt i salongen i samtalet om Banned books och böckernas frihet. Morgonen efter arrangerades ett frukostseminarium: Om bibliotekens roll mot bokförbud, anordnat av Svenska PEN. Här deltog Svenska PEN:s ordförande Kerstin Almegård, Jens Zingmark och Tricina i samtal med Annika Wall, PEN Göteborg.

Fullmatat program

Under Göteborgsvistelsen kunde Tricina också ta del av andra seminarier, titta på vår monter, möta författaren Inti Chavez Perez, besöka Göteborgs stadsbibliotek och medverka i reportage i kulturradion P1 och i Biblioteksbladet.

Vi spelade även in ett avsnitt till Götatabibliotekens demokratipodd "Vi pratar demokrati". Dagarna innan avfärden till Göteborg hade vi passat

på att knyta samman Tricina med både bibliotek, skolbibliotekarie och gymnasieelever i Östergötland. En dag ägnades åt att träffa bibliotekarie och skolbibliotekarie i Norrköping tillsammans med Lovisa Olai, Svenska PEN. Lovisa berättade om PEN:s arbete och det blev gruppdiskussioner om olika dilemman en bibliotekarie kan hamna i, kring innehåll i vissa böcker. Tricina kunde berätta om sitt arbete i New Jersey och i NJASL och hann också med en snabbvisit på Norrköpings stadsbibliotek.

Många kloka synpunkter och frågor

Dagen efter föreläste Tricina för gymnasieelever både på Folkungaskolan och Katedralskolan i Linköping. Där hade flera skolbibliotekarie engagerat sig och förberett eleverna som bidrog med många kloka synpunkter och frågor. Tricina intervjuades också av SVT och P4 Östergötland. På kvällen kunde allmänheten lyssna till henne på Linköpings huvudbibliotek, i ett samtal med Johan Hagesund, förläggare och bokhandlare. Dessutom fick Tricina under helgen för sin ankomst göra sightseeing i Vadstena på både slottet och biblioteket där. Sammanfattningsvis är vi så tacksamma över allt som den superproffsiga och generösa Tricina bjöd på under denna intensiva vecka. Vi håller kontakten och siktar på fler samarbeten i framtiden!

TEXT OCH FOTO: PETER ÅKESSON

Biblioteksutveckling Östergötland

Året då plötsligt mycket hände

Boxholms bibliotek hade redan 2023 fått beviljat två projektbidrag från Carl Tryggers stiftelse, varav det första var riktat mot äldre med omsorgsstöd. Vi planerade att genomföra aktiviteter som författarbesök eller musikframträdande på kommunens äldreboende. Vi hade också en idé om att ta fram aktivitetslådor med material för minnesträning, taktila föremål och anpassade medier, som skulle kunna alternera mellan olika avdelningar. Samtidigt fick vi kontakt med Cecilia Beltramo på Studieförbundet Vuxenskolan och påbörjade en dialog om att starta upp högläsning på äldreboendens demensavdelningar.

Plötsligt hände det

Tyvärr gick det trögt i början och vi kom inte igång med någon verksamhet under förra året. Men skam den som ger sig, plötsligt hände det! Vi fick positivt gensvar från äldreboendet och en volontär började på senhösten att läsa för de boende på Svalan. Vi slopade aktivitetslådan och köpte istället lättlästa böcker som vi skänkte till boendet. Vi bokade in en konsert med Östgötamusiken som en del av Höstfestivalen, men tyvärr blev författarbesöket med Eli Åhman Owetz inställt. Som tur var kunde boxholmsbon Jan Holmbom hoppa in med kort varsel, och de äldre fick lyssna till nyskrivna dikter och kända slagdängor som lockade både till skratt och klapp.

Så det blev ändå bra i slutändan, tack vare Cecilia

Det gick trögt i början. Men skam den som ger sig, plötsligt hände det!

Beltramo som varit vår kontaktperson mot vården, aktivitetsvärdinnan Madeleine Kammar på Bjursdalens äldreboende och vår högläsande volontär Brittis Johansson!

Det andra projektet syftade till att utveckla vår språkcaféverksamhet. Det har drivits tack vare ett par uthålliga volontärer, men det har periodvis varit lågt deltagande. Under året har det dock blivit en flitig grupp på 6-8 deltagare och 2-3 volontärer. Bibliotekets personal gör en terminsplanering med förslag på teman, tar fram material och hoppar in vid behov. En söndag i slutet av oktober gjorde vi en gemensam utflykt till Vadstena. Trots ihållande ösregn var det gott humör under vandringen runt klosterområdet och på slottet. Vi har även en lättläst bokcirkel som riktar sig till både de som behöver träna på språket och de som har svårt att läsa vanliga böcker.

Bokstart Boxholm

I mars 2024 drog vi igång Bokstart i Boxholm med stöd från Kulturrådet. Samarbetet med barnhälsovården och förskolan har fungerat bra redan från start. Under året har det gjorts Bokstartsbesök hos föräldrar både i hemmen och på vårt bibliotek och det har varit uppskattat. Varannan måndag har vi haft Barnboksmys för barn mellan 0 till 3 år med deras vuxna, vi har läst några böcker, ramsat lite och sjungit sånger tillsammans i barnavdelningen på biblioteket. Deltagarantalet har varierat, men under

Trots regnet under språkcaféverksamhetens utflykt till Vadstena var humöret gott under vandringen runt klosterområdet och på slottet.

Schackklubben blev snabbt en favorit bland barnen.

I somras flyttade vi ut biblioteket till gräset, med böcker, spel och pyssel för barn och unga.

hösten har det kommit upp till 14 barn med vuxna! I somras flyttade vi ut biblioteket på gräset med böcker, spel och pyssel för barn och unga.

Kalas på barnavdelningen

När hela Bokstart hade 10-årsjubileum bjöd vi in barn med vuxna till Bokstartskalaskalas på bibliotekets barnavdelning på eftermiddagen. Man kan nog kalla det en succé! Mellan klockan 13 och 17 fick barn 0-6 år komma och fira tillsammans med oss. Vi fick möjlighet att skapa kontakter och prata med många barn och föräldrar eller andra vuxna. Besökarna var mycket positiva och de flesta lånade böcker, och någon som inte varit på biblioteket tidigare skaffade lånekort. Vi hade besök av minst 25 barn och 16 vuxna.

På förskolan har vi informerat om Bokstart och vikten av läsning på föräldramöten och arbetsplats-träffar. På de flesta avdelningarna har vi hängt ut bokpåsar för föräldrarna att låna hem och läsa, och på några avdelningar har personalen valt att ha en liten minibibla i hallen istället, men även det med syftet att underlätta för föräldrarna att läsa mer för sina barn.

I augusti ordnade vi Bokstartsnätverksträff i Boxholm. Vi var fjorton deltagare från Götabiblioteken i Östergötland och Tranås som hade en trevlig dag tillsammans. Vi utbytte erfarenheter och fick idéer av varandra.

När den nya barnbibliotekarien Sicci började drog vi igång bibliotekets egen schackklubb. Tack vare

stödet från Ophelia Thornqvist, ordförande i Linköpings Schackförbund, blev klubben snabbt en favorit bland barnen.

Schackklubben välkomnar barn och unga från 7 år och uppåt som vill lära sig spelet. Här får de en grundläggande introduktion till schackets värld, lär sig tänka strategiskt och förstå hur de olika pjäserna rör sig. Många nyfikna nybörjare har redan blivit riktigt intresserade, inte minst genom att läsa om spelet i bibliotekets böcker.

Lära av varandra

På kort tid har schackklubben utvecklats till en plats där barn kan mötas, spela och lära av varandra. Oavsett om barn vill spela för skojs skull eller fördjupa sig i mer avancerade strategier, är klubben öppen för alla. Hösten 2024 tog klubben ett stort steg framåt genom att bli en del av Sveriges Schackförbund, vilket öppnar dörrar till fler möjligheter.

Efter ett framgångsrikt första år ser vi fram emot att fortsätta utveckla schackklubben. Målet är att fler barn ska få chans att upptäcka spelet, samtidigt som klubben förblir en plats för gemenskap, lärande och läsglädje.

Vi ser fram emot ett nytt år med fler schackpartier, spännande lärande och härlig gemenskap!

TEXT OCH FOTO:

MAJA MARKHOUS, MARIANNE HEDÅ, SICHENG (SICCI) YAN, BOXHOLMS BIBLIOTEK
Boxholms bibliotek

Vi har jagat pappor i köpcentret!

Under senhösten 2023 startade vi ett UX-projekt med Stärkta biblioteksmedel för att undersöka och hitta passande aktiviteter till en målgrupp som inte brukar besöka biblioteket.

Genom att använda oss av Biblioteksutveckling Östergötlands statistiska kartläggning av Götabiblioteken kunde vi undersöka vilka som är dessa "icke-besökare" och sedan välja ut en specifik målgrupp att jobba med. I undersökningen visade det sig att den grupp som minst använder bibliotek är män i allmänhet, men vi valde att rikta in oss på pappor i synnerhet.

Under våren 2024 har vi jagat pappor i köpcentret i Finspång med enkäter vi ville att de skulle svara på. Vi fick en hel del information om deras läsvanor, hur mycket de läser med sina barn samt vad som skulle få dem att besöka biblioteket med sina barn.

Fler män än tidigare

I vårt fortsatta UX-ande sammanställde vi enkätsvaren och började klura på aktiviteter, när ska vi ha dem, vad ska vi erbjuda?

Resultatet blev bland annat att vi har återupptagit Familjelördagar på biblioteket. Nu erbjuder vi aktiviteter varje lördag: Vi bygger med Lego och Duplo, pärlar och målar, har högläsning eller erbjuder barn-teater/författarbesök.

Vi startade ett projekt för att hitta passande aktiviteter till en målgrupp som inte brukar besöka biblioteket.

Naturligtvis är det inte bara pappor som är välkomna med sina barn utan familjer i alla former. Familjelördagarna har blivit mycket populära och vi har ökat vår besöksstatistik på lördagar markant.

Men har vi fått fler män som biblioteksbesökare då? Ja, i alla fall har vi fler män som är aktiva låntagare när vi jämför hösten 2023 med hösten 2024!

Det här året har verkligen präglats av samarbeten och av hur vi kan använda statistik och UX-metoder för att anpassa utbudet av aktiviteter.

Samarbete – ett bra sätt att nå ut till fler barn och unga

Under hösten har barn och unga-gänget startat upp både nya och nygamla samarbeten, detta för att nå ut till fler barn och ungdomar i Finspång.

Fritidsbokklubben

Under hösten startade vi ett samarbete med Nyhems fritids där vi kommer ut till dem och läser högt. Vi har haft tema historia och under våren kommer vi att ha tema djur. Vi läser högt men försöker även illustrera läsningen och bjuda in barnen till att på olika sätt medverka under läsningen samt att förlänga läsupplevelsen genom att ge dem material att använda efter vårt besök.

Anpassade grundskolan

Vi startade även ett samarbete med den anpassade grundskolan då vi bjuder in dem till biblioteket till återkommande sagostunder och efterföljande skapande aktivitet med olika teman.

Kulturskolan

Biblioteket och Kulturskolan har ett samarbete som pågått under ett par år då olika barn- och ungdomsgrupper från Kulturskolan uppträder i biblioteket, framförallt vid tillfällen som jul och Alla hjärtans dag. Detta samarbete är värdefullt för oss, då det öppnar upp biblioteksrummet för grupper som inte alltid är så biblioteksvana. Till dessa uppträdanden

Kulturskolan uppträder och öppnar upp biblioteksrummet för grupper som inte alltid är så biblioteksvana.

Clara och Regina har högläsning på Nyhems fritids.

Vi bygger med Lego och Duplo, pärlar och målar, har högläsning eller erbjuder barnteater/författarbesök.

Kulturcrews bygger på att barn, unga och vuxna möts och jobbar tillsammans med kultur.

kommer ett stort antal anhängare och vänner till barnen som uppträder och det ger oss chansen att visa en för många okänd sida av biblioteket.

KulturCrew

KulturCrew är ett nystartat projekt hos oss i samarbete med Kulturhuset Finspång och Riksteatern Östergötland, en metod för ung delaktighet som bygger på att barn, unga och vuxna möts och jobbar tillsammans med kultur. Unga behöver känna sig inkluderade i kulturlivet. Kultur och eget skapande kan vara ett sätt att öka förståelsen för omvärlden

och utveckla sin egen identitet. Vårt KulturCrew startade under hösten och träffas en gång i månaden. Som en del av KulturCrew ges ungdomarna möjlighet att uttrycka sig och påverka kulturutbudet på biblioteket. Deras intresse för böcker, konst och eget skapande styr aktiviteterna. Till exempel har de arrangerat julkortstävling och planerar även ytterligare aktiviteter under våren.

TEXT OCH FOTO: CLARA NYSTRÖM,
REGINA SVENSSON OCH TINA SJÖBERG
Finspångs bibliotek

Att jobba kreativt med inkludering

Biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling, men hur kan vi jobba med det i praktiken? Under 2024 har det i Kinda fått väldigt olika kreativa uttryck, och vi vill bjuda på några av årets ljusglimtar av inkludering och små steg mot att "alla ska få vara med".

Läskunnigheten är väldigt viktig för vårt demokratiska samhälle, och vad kan då vara en bättre start än att ge inspiration till läsning? Under 2024 var det 40 år sedan Sven Nordqvist släppte sin allra första bok om Pettson och Findus, vilket vi uppmärksammade på biblioteken i Kinda. För att komma i ordentlig feststämning pyntades biblioteken med färgglada vimplar, tipspromenad och med mucklor som gömde sig bland bokhyllorna.

Recept på pannkakstårta

I samband med barnboksveckan i november bjöd vi in alla förskolor i kommunen till en föreställning med Pettson, Findus och hönan Prillan. Föreställningen baserades fritt på Nordqvists pekbok "Känner du Pettson och Findus?" och dramatiserades av tre ur personalen. Föreställningen utspelade sig på Pettsons gård, där katten Findus var på bushumör och hade gömt saker för Pettson. Det bjöds på sång, musik och ledtrådar. Med hjälp från barnen i publiken hittade Pettson till slut alla saker, som visade sig vara de ingredienser som behövs för att göra en pannkakstårta.

Med sig hem fick barnen recept på pannkakstårta, som ett minne från Pettsons gård. Även de allra yngsta, som deltagit i Bokstart Kinda under hösten, tog del av föreställningen på Bokstartskalaset på Kisa bibliotek. Sammanlagt såg över 300 barn i åldrarna 0–5 år föreställningen. Vi fick mycket positiv respons från barnen, som efter föreställningarna ville prata om, sjunga, leka och läsa om Pettson och Findus. Extra många Pettsonböcker har lånats under hösten tack vare detta. Detta kallar vi för ett lyckat upplägg!

När vi läser och berättar

Högläsning och berättelser är viktigt och värdefullt oavsett ålder. Att få något berättat för sig, luta sig tillbaka och bara njuta och lyssna. Det tog vi på bib-

Att arbeta
för att nå ut mer
och till fler...

lioteket fasta på. Under 2024 startade vi ett projekt med namnet Biblioteket läser och berättar. I detta projekt besöker vi våra tre äldreboenden i Kinda; Kisa, Rimforsa samt Horn. Vi är två stycken, där den ena läser en kort berättelse medan den andra berättar något på samma tema med en lokal anknytning. Under året har vi hunnit med två omgångar och temat för dessa tillfällen har varit marknader och kvinnliga pionjärer.

Vid första tillfället läste vi om när Emil i Lönneberga åkte till Vimmerby marknad. De äldre fick även höra om de lokala marknaderna i Kinda, tillsammans med en historisk tillbakablick om hur det såg ut förr och hur det utvecklats till idag. Vid andra tillfället läste vi om kvinnor som har gjort viktiga och intressanta insatser i vår historia. En av dessa saker är Majblomman. Våra besök har varit mycket uppskattade och det har blivit flera trevliga samtal. Det här är ett fint sätt att nå ut till dem som har svårt att själva ta sig till biblioteket.

I möte med språket

Att nå ut till dem som kanske inte naturligt kommer till biblioteket, är en utmaning. Då behöver vi ge oss utanför bibliotekets fyra väggar. Under 2024, med fortsättning under 2025, håller Kinda bibliotek Språkcafé i samarbete med Internationella Kvinnoföreningen i Kinda (IKF) och Kinda Lärcentrum. Vi håller då till vid Lärcentrums café, ett stenkast från

I november bjöd vi in alla förskolor i kommunen till en föreställning med Pettson, Findus och hönan Prillan. Föreställningen dramatiserades av tre ur personalen.

biblioteket i Kisa. Språkcaféet är en väldigt uppskattad aktivitet för många och vi är glada att med IKF:s hjälp kunna hålla det öppet en gång i veckan.

Att hitta samtalsämnen och aktiviteter är inte alltid helt lätt. Ibland tar vi upp specifika ämnen, så som allemansrätten, fritidsaktiviteter i kommunen, säkerhet i hemmet, boktips och gemensam läsning samt en hel del annat. Vi har också varit ute på utflykt till Kisa Utställningshall, där vi kollat på konst och samtalat om den. Något som också uppskattats är att spela enklare språkspel. Där har vi till exempel använt spelbrickor med bilder på, som deltagarna ska försöka beskriva utan att säga vad det är, sedan får de andra gissa tills dess att vi gemensamt kom-

mer på vad bilden föreställer. Det lockar ofta till mycket skratt och varje deltagare kan anpassa det efter sin egen språknivå.

När vi slutar att gissa och börjar fråga

För att nå ut till fler, behöver vi sluta gissa och börja fråga! Inom ramen för UX-kursen vi har gått har fokus lagts på att nå ut till 65-plussare boende i Rimforsa. Frågeställningen blev: Hur kan vi tillgodose målgruppens önskemål och behov kring bibliotekets utformning och utbud i större utsträckning? Mer konkret har vi ställt frågorna: Vad önskar de av bibliotekets tjänster? Vad får dem att vilja komma till oss? Och hur når vi dem som inte kommer till biblioteket? Genom olika metoder har vi försökt att besvara våra frågor. Vi har gjort flödesscheman som visar hur besökarna rör sig i biblioteket, haft en tycka-tillvägg på biblioteket där man fått ge både ris och ros, intervjuat personer vid en mataffär med mera. Många har varit väldigt nöjda med biblioteket, men vi har också fått konkreta förslag på hur vi kan förbättra vår verksamhet för vald målgrupp.

Biblioteket som samhällsviktig mötesplats

Att bidra till att den digitala klyftan minskar är som bekant numera ett av bibliotekens grunduppdrag. Hösten 2024 gjorde vi en satsning kring E-medborgarveckan, där vi gick in för att få med oss relevanta aktörer från Kinda och Region Öst. Vi hade aktiviteter tillsammans med Kinda/Ydre Sparbank, polisen i Kinda, Bedrägeriberedskap Region Öst och med kommunens Digitaliserare. Fokus låg på digitala tjänster, säkerhet på nätet och en öppen dialog med besökarna. Utöver detta visade vi också Internetstiftelsens sändning under veckan på storbildsskärm. Det var ett sätt att tillgängliggöra viktiga delar i samhället med biblioteket som samlingsplats.

Det är fantastiskt att få jobba kreativt med inkludering på folkbibliotek när det kan ta så många uttryck. Att arbeta för att nå ut mer och till fler. Arbetet fortsätter under 2025!

TEXT: KINDA BIBLIOTEK

FOTO: EMIL THURESSON

Kinda bibliotek

Olika stråk är uttänkta så att besökarna hittar lättare och antalet sittplatser har blivit fler.

Att ha en disk med mer personal, istället för som tidigare ha informationen i två diskar, är ett lyft för personalen.

FOTO: ÅSA LUNDIN HEDSTRÖM

Kom in till nya stadsbiblioteket

Mer tillgängligt för alla och mer inbjudande, plus lite mer lättarbetat för medarbetarna. Projektet "Kom in" på Linköpings stadsbibliotek startade med en ny ungdomsavdelning men omgörningen utvidgades till hela biblioteket.

– Nu är själva projektet avslutat, men processen att förändra och förbättra fortgår, framhåller projektledaren Åsa Lundin Hedström.

Det är många förändringar som ingått i "Kom in". Nu finns det till exempel fler sittplatser, hyllornas placering och skyltning är mer begriplig och logisk för "icke-bibliotekarier". Olika stråk är uttänkta så att du som besökare har lättare att orientera dig och hitta det du vill ha.

– Vi har bland annat haft hjälp av Begripsam som granskat och gett förslag på hur biblioteksrummet kan fungera bättre för de som har en NPF-diagnos, och överhuvudtaget har det blivit mer tillgängligt,

Själva projektet är avslutat, men processen att förändra och förbättra fortgår, framhåller projektledaren Åsa Lundin Hedström.

FOTO: KIM EKERSTAD

säger Åsa och lyfter begreppet Design for All. Det som är bra för någon med funktionsnedsättning är bra för alla.

Hyllornas placering och skyltning är mer begriplig för "icke-bibliotekarier".

Många möbler och inventarier kunde återanvändas, fast på ett nytt sätt.

Återbruk till 99 procent

Linköpings stadsbibliotek är en flott, arkitektritad byggnad som öppnade sina portar år 2000. Det betyder att lokalen var i behov av renovering men att det rent arkitektoniskt inte fick ändras så mycket.

– Men de begränsningarna blev också en hjälp. Vi fick verkligen vara kreativa och man kan säga att vi fick gå igenom vilka möbler och inventarier vi kunde återanvända, fast på ett nytt sätt. Man kan väl säga att vi har "återbrukat" till 99 procent, säger Åsa.

Två genomgripande förändringar är dock inte återbruk. Dels har återlämningsautomaten Bibbi på plan två fått en efterträdare, Bob, som är betydligt större, har större kapacitet och finns i två plan. Dels finns nu en enda, stor men lite mer intim, lånedisk med tak.

– Att ha informationen samlad i en disk, istället för som tidigare i två, är ett lyft för personalen. Det har varit ganska svårt att förklara meningen med två diskar för besökarna. I och med att det enbart är en disk så är man också fler där som kan svara på frågor.

"Kom in" har inte bara varit ett omfattande projekt när det gäller fysiska förändringar. Det har också krävt UX-ande – att ta reda på vad besökarna efter-

frågar och hur de vill ha det. Idéer, tankar och planer har processats i ledningsgrupper och styrgrupper, presenterats och diskuterats på workshops och APT:er, och alla har fått säga sitt. Även om inte alla har fått som de har velat har alla synpunkter tagits upp.

– Jag är nog mest stolt över att alla har fått vara delaktiga och att alla har haft tillgång till all information, säger Åsa. Projektet har varit helt transparent.

Nu fortsätter vi

Fysiskt sett – för personalen – har det också krävts mycket arbete. Att flytta allt, bygga upp och gallra beskriver Åsa som ett hästjobb. Och nu är mycket klart, projektet är avslutat. Men det betyder inte att det är slut på förändringar.

– Projektet är en grund för vår förändring, men nu fortsätter vi. Vi har till exempel en hel del att jobba med i entrén, förklarar Åsa. Det gäller att hänga med i samtiden.

TEXT: LINKÖPINGS STADSIBLIOTEK

FOTO: ÅSA LUNDIN HEDSTRÖM

Linköpings stadsbibliotek

Det mesta återbrukades, men de flotta bokborden är nyproduktion.

Som avslut på det läsfrämjande året tog vi båten över Östersjön. I Helsingfors besökte vi Richardsgatans bibliotek, Stadsbiblioteket Ode och Lippulaiva bibliotek i Esbo.

Från fängelse till Finland

Mjölby bibliotek sköter biblioteksservicen på anstalten i Skänninge. Utöver ordinarie bibliotekstjänster finns ett behov av kvalitativa program som syftar till att minska risken för återfall i brott och hjälper intagna att utveckla nya färdigheter och tankemönster. Ett verktyg är konst.

Konstnären och bibliotekarien Camilla Akraka tog initiativet till projektet "Vad är det jag ser?". Som konstnär frågade hon sig hur man via ett professionellt förhållande till "seende" kan använda bild i ett självutvecklande syfte. Hur skulle man kunna arbeta med bild på en anstalt? Med kollegan Sandra Eklund utformades en kurs. Träffarna innehöll korta föreläsningar om konsthistoria, samtal och praktisk verksamhet i form av olika teckningsövningar. Deltagarna upplevde att de fick kunskap om konstnärliga material, konst och konsthistoria. De kände sig också stärkta i att själva kunna skapa och tänka kring bilder med hjälp av nya redskap.

Projektet utvärderades av Anya Feltreuter och presenterades tillsammans med Camilla på konferensen Mötesplats för profession – Forskning 2024.

Vad vill 10-12 åringarna?

Det började med två barn i mellanåldern på barn- och ungaavdelningen på Mjölby bibliotek. Som vana besökare möblerade de om på avdelningen, två soffor ihop, en chipspåse och en telefon. De kom till disken och bad om filtar, bäddade ner sig och såg på film. Så började det! Vi kanske skulle ha nya soffor, andra sittplatser, möblera om? Tankar som legat och grott sedan Bubblan-projektet 2023 och alla fina studiebesök inom Götasamarbetet fick mening och form. Det gick en tid, som i en rörelse förflyttade sig barnen ner i biblioteket bland vuxenlitteraturen till ett stort bord, med plats för alla vänner och chipspåsar. Datorerna runt hörnet blev också ockuperade. Trevligt och högljutt häng blev snart något ansträngt från alla håll.

Passande nog drog vårt projekt på barn- och ungaavdelningen med UX som metod igång. Syftet var att göra barn- och ungaavdelningen till en plats

Nu är möblerna som önskats på plats och nu väntar vi på en enorm målning.

som var relevant för barn i 10-12 år åldern. Samt att kunna förverkliga det som barnen önskade. Det fina i kråksången var att det verkligen kunde bli en synlig och kännbar förändring i biblioteksrummet. Vi utgick från den fysiska miljön i biblioteket och hur biblioteket användes av barnen i frågor just till målgruppen. Genom en Tycka-till-tavla, intervjuer, spaning på besökare i lokalen och vardagligt prat fick vi fram några trådar. Nu är möblerna som önskats på plats och alla svar från deltagarna är lagda i författarna och illustratörerna Emma och Lisen Adbåges händer. De har omvandlat svar och egna erfarenheter av biblioteket som plats till en, vågar vi säga, enorm målning. Den handlar om böcker, ord, vad man gör på biblioteket, äpplen, tungsinne, hjärtan, korvar. Än så länge är det en skiss, men i vår växer Emmas, Lisens och barnens ord och bilder fram på bibliotekets vägg. Det känns fint att barnen får genomsyra projektet ut i fingerspetsarna och UX är egentligen ingenting som avslutas, det rullar vidare.

Över Östersjön

Som avslut på det läsfrämjande året tog vi båten över Östersjön och landande i Helsingfors – Moi Helsinki! Med Söderköpings biblioteks föredömliga resa och hjälp i ryggen gav vi oss av med en påse lokalodlad potatis och besökte Richardsgatans bibliotek, Stadsbiblioteket Ode och Lippulaiva bibliotek i Esbo. Du kanske undrar över potatisen? Den

Vi tog båten över Östersjön – Moi Helsinki!

lämnades som en östgötsk biblioteksgåva och odlas nu på Lippulaiva bibliotek. Kanske blir den en lunch i deras publika bibliotekskök?

Läshundar på varje bibliotek

Vi vill särskilt lyfta läshunden från vår resa, ja förutom Makerspace, hyllor fyllda av spel till utlån, de olika barnperspektiven och besökarperspektiven, magiska lokaler, möbler, böcker, tankar, stoltheten över biblioteksverksamheten. I Lippulaiva har de ett barnområde inte en barnavdelning. På barnområdet finns böckerna för barnen, men inte nödvändigtvis barnen. De rör sig ändå i hela biblioteket menar bibliotekspersonalen, det blir givande möten mellan äldre och yngre besökare och hela personalstyrkan möter barnen. Det är ju något att fundera på.

Åter till läshunden. Välkomnande skyltar för hund och info om läshundar dök upp på varje bibliotek vi besökte. Vi upplevde att läshunden var så självklar på biblioteken att vår fråga kring hund i biblioteksrummet verkade förvåna. Vi fick höra berättelsen om den allra första läshunden Börje och om läsormar, läskaniner, läskatter och sist men inte minst en läsko. Det är ju något att fundera på!

Ett och annat Mumintroll följde med hem från färden och vi ser fram emot att fira Muminns 80 års dag under 2025!

TEXT OCH FOTO: MJÖLBY BIBLIOTEK

Mjölby bibliotek

Förskoleläraren Anna Hargegård kommer alltid ut för att låna böcker när bokbussen besöker Råsnäs förskola. För henne är det viktigt att barnen får vara med och välja.

"Den enda servicen vi har kvar"

Motala kommuns nya bokbuss har rullat sina första åtta månader. Nu ser personalen fram emot att bredda verksamheten och göra den ännu mer samhällsnyttig.

– Titta!

En femårig tjej i hästsvans räcker fram en bok om Pino.

– Den blir bra. Lägg den i korgen, säger Anna Hargegård som är pedagog på förskolan Råsnäs i Motala.

Killarna som har följt med ut till bokbussen är för tillfället mer intresserade av den ljussträng som lyser för att markera förhöjningen i golvet där den del av bussen som går att skjuta ut börjar. Ljuset skiftar färg med några sekunders mellanrum och får killarna att brista ut i allt högre glädjetjut.

Motalas bokbuss åker till ett 40-tal förskolor och kommunens sex minsta landsbygdsskolor.

– Blå.

– Gul.

– Röd, ropar en och sticker fram stövelspetsarna så att de också färgas röda.

Meterlångt kvitto

Ett av bokbussens uppdrag är att främja läsandet hos barn. Därför åker den till ett 40-tal förskolor och kommunens sex minsta landsbygdsskolor.

– Så där kompisar, nu ska vi gå tillbaka till förskolan, säger Anna när böckerna är lånade och hon har fått ett nära på meterlångt kvitto i handen.

– Vi är så tacksamma för att bokbussen kommer hit, säger Inga-Lill Johnson som lånar böcker både till sig själv och sina grannar. Inger Hasselgren har slagit sig ner med en bok i det sex meter långa utskjutet som gör bokbussen riktigt rymlig medan chauffören Percy Thernelius sätter upp böcker.

Det blir genast huggsexa om vem som ska få trycka på knappen så att dörren öppnas.

Bokbussen lämnar Råsnäs för att besöka två andra förskolor innan det är dags att åka tillbaka till biblioteket och göra i ordning inför kvällsturen. Reservationer ska bäras ut och vagnar ska bytas. På förskoleturen har extra vagnar med bilderböcker varit med. Till kvällsturen behövs fler romaner. Även om det kommer en del barnfamiljer, så är de flesta av besökarna medelålders plus. Feelgood och deckare är helt klart populärast. Det finns även en vagn med läroböcker och litteratur på lätt svenska som rullas ombord när bokbussen ska besöka kommunens SFI-verksamhet.

Sopbilen och bokbussen

På eftermiddagar och kvällar åker bokbussen till kommunens socioekonomiskt utsatta områden, till olika hållplatser inne i stan samt ut på landsbygden där besökarna har långt till biblioteket. Det är en uppskattad service.

– Förutom sopbilen är bokbussen den enda servicen vi har kvar, säger Annika Linder. Hon bor i Tybble och besöker den hållplats som ligger längst

bort från biblioteket, nästan ända upp mot gränsen till Närke.

Bokbussen, som egentligen är en lastbil, är byggd av Groths Kaross AB i Mönsterås och började rulla i maj förra året. Tanken är att verksamheten ska utvecklas till att bli ännu mer samhällsnyttig och redan den andra veckan i drift tjänstgjorde bokbussen som röstlokal för dem som ville förtidsrösta i EU-vallet. En win-win-situation. Dels underlättade den för personer som ville förtidsrösta, dels lockade den nya besökare till bokbussen, besökare som i vissa fall har fortsatt att komma för att låna böcker och tidskrifter.

En träffpunkt

Tanken är att bokbussen ska kunna erbjuda samma service som huvudbiblioteket inne i stan. Och precis som huvudbiblioteket är bussen även ett ställe att träffas på. Det blir många samtal grannar emellan där allt från privata angelägenheter till sådant som rör bygden diskuteras.

– Jag sätter mig här en stund, säger Inger Hasselgren och slår sig ner i ett av bokbussens båda soffhörn samtidigt som några barn från fritids kommer in för att låna böcker.

Ute har mörkret fallit och flera av besökarna har pannlampor som de stänger av när de kommer fram till bokbussen. I Godegård kliver Inga-Lill Johnson ombord. Hon har med sig flera tygkassar. Hennes grannar har ända sedan biblioteket i byn lades ner varit flitiga besökare på bokbussen, men numera säger deras kroppar ifrån så att de har fått svårt att ta sig till den. Som tur är kan de fortfarande låna tack vare att Inga-Lill tar med sig deras böcker. Allt som oftast får bokbusspersonalen i uppdrag att plocka ihop böcker och tidskrifter till grannarna. Vid det här laget vet personalen vad de gillar och vad de har lånat tidigare.

– Blir det inte tungt att bära nu då? undrar vika- rierande chauffören Percy Thernelius när påsarna är fyllda.

– Nej då, jag har ju min rollator att ställa dem på, säger Inga-Lill innan hon går tillbaka ut i vinterkvällen.

TEXT OCH FOTO: LINDA H AXELSSON

Motala bibliotek

Berätta! – ett fruktbart samarbete

Allt började med att konstnären och barnboksillustratören Lena Sjöberg gjorde en förfrågan om Norrköpings konstmuseum kunde tänka sig att ta emot hennes utställning. Men hon fick nobben eftersom Konstmuséet redan hade planerat säsongen. Det här fick barnbibliotekarien Margareta Gustafsdotter reda på, och lyckades övertala museichef Helena Persson att tänka om. Det blev inledningen på ett unikt samarbete mellan Konstmuséet och Norrköpings stadsbibliotek i kombination med de nationella projekten Bokstart och Läskul.

– Det här var inte första gången vi samarbetade. Tidigare har vi till exempel arbetat under konceptet "Vi går på babykonst", berättar Margareta. Nu hade jag medel inom Bokstart som vi kunde använda. De täckte kostnader för utställningen och aktiviteter knutna till den. Sedan stod muséet och biblioteket för personalkostnaderna, som omfattade bibliotekarierna och dramapedagogerna.

Inbjudan skickades ut till 38 förskolor

En projektplan skrevs och kontakt togs med bland andra Dansverkstan och Kulturskolan. Basen för

Barnen har skapat sina funderingar om boenden och hur olika vi kan leva men hur lika vi ändå är.

FOTO: MARGARETA GUSTAFSDOTTER

Projektet visar hur samarbete mellan kulturinstitutioner ger ett stort mervärde och bygger broar.

projektet blev Lena Sjöbergs utställning och hennes illustrationer, som fick plats på hela muséets nedervåning, bredvid ateljéerna, där det kom att bli mycket skapande av olika slag.

Inbjudan skickades ut till 38 förskolor och dramapedagogerna skrev manus till "I kvarteret där jag bor" som utgick från allt man kan tänka sig att någon som bor i ett hus gör: borstar tändarna, sover, äter frukost, lagar mat, leker med mera. Och det byggdes 24 lägenheter där barnen har kunnat skapa sina funderingar om boende och hur olika vi kan leva men hur lika vi ändå är.

5 000 barn och unga

Under projektet – som pågick från april till november 2024 – har man nått cirka 5 000 barn och unga, främst i närområdena Hageby och Navestad, men även i Marielund.

Aktiviteterna har varit många. Det har bland annat varit musikföreställningar, sagolekar och workshops, konsert med Kulturskolans kör, familjevisningar, rörelse och dramatik med cirkusartister. Det är inga överord att kalla projektet för en stor framgång, inte minst för att det visar på hur samarbete mellan olika kulturinstitutioner både ger ett stort mervärde för deltagarna och bygger broar mellan olika aktörer. Samarbetet mellan de olika enheterna har flutit på bra, bland annat för att det gjordes en

Det har bland annat varit musikföreställningar, sagolekar och workshops. Familjecirkusen var också en höjdare!

FOTO: MATILDA GLANS

grundlig planering och skrevs avtal innan start, så att alla visste vad de skulle bidra med.

Nått så många barn

Margareta är mycket nöjd med projektet, men förstår mest glad över att man nått så många barn, unga och deras familjer. Finns det något att lyfta lite extra?

– Vi bjöd in familjer från Marielund till en föreställning på muséet och det märktes att många blev väldigt påverkade av det de såg. Många av dem hade aldrig satt sin fot på muséet förut. Det var som en plats där man inte går in. Familjecirkusen var också en höjdare!

Något mindre nöjda är Margareta och hennes projektvänner med intresset från kommunens högsta chefer. Enhetscheferna har visat stort intresse men högre upp har uppmärksamheten varit minimal.

– Tyvärr inte helt ovanligt när det gäller barnkultur, konstaterar Margareta, som ändå inte tvekar att kalla projektet för en succé.

TEXT: NORRKÖPINGS STADSBIBLIOTEK

Norrköpings stadsbibliotek

Basen för projektet blev Lena Sjöbergs illustrationer.

FOTO: LINA-LOTTA DAVID

Omgörning blev ny ungdomsavdelning

Under tre års tid utforskade vi på Söderköpings stadsbibliotek hur biblioteket kan bli en meningsfull plats för ungdomar i åldern 13 - 19 år. Detta gjordes med hjälp av projektmedel från Stärkta bibliotek. Projektets fokus låg på att väcka läs- och skrivlust genom samtal och aktiviteter, samt att få fler unga att bli delaktiga i det som händer på biblioteket och i hur bibliotekslokalerna ska vara utformade. Arbetet med att skapa en ny ungdomsavdelning utifrån ungdomarnas önskemål utgjorde den storslagna finalen på projektet.

Ungdomarnas förslag

Lokalanpassningen inbegrep inte enbart en ny och större ungdomsavdelning utan även en ommöblering av övriga bokhallen inklusive entréhallen. En kartläggning av bibliotekets ytor visade nämligen att av bibliotekets ytor var endast cirka 30 procent avsedda för barn och unga. Förslaget på lokalanpassningar togs fram av arkitekt Ulrika Sediñh, från den lokala arkitektfirman Janson och Sediñh arkitekter.

Arbetet baserades på en sammanvägning av det delaktighetsarbete som genomförts på biblioteket under projekttiden, bland annat i den referensgrupp med ungdomar som arbetat med frågan under hösten 2023. Önskemål och behov som identifierats var:

- Det ska finnas möjlighet till att sitta avskilt i sköna fåtöljer.
- Aktuella, populära böcker är viktiga och ska kunna skyltas på ett spännande sätt.
- Det ska vara möjligt att komma åt böckerna på ungdomsavdelningen utan att behöva "tränga sig förbi" sittande besökare.
- Soffa är önskvärt, men är mindre viktig än fåtöljer.
- En separat/avskärmad, mysig avdelning för unga önskas.
- Tystnad och lugn uppskattas.
- Enskilda studieplatser önskas, gärna avskärmade.
- Konst och affischer på tomma väggytor önskas.
- Roligare/starkare färger önskas på väggar och textilier.
- Växter önskas.

"Det ska finnas möjlighet till att sitta avskilt i sköna fåtöljer".

Bibliotekarier blev flyttkarlar

För att tillmötesgå målgruppen ungas önskemål om en avskild plats och samtidigt skapa ett tryggt rum där personalen har överblick, arbetade arkitekten med olika rumsligheter och avgränsningar i form av bokhyllor och draperier.

Det var på det stora hela ett grundligt arbete med mycket planering som föregick bibliotekets stängning den 11 november 2024.

Under de kommande 17 dagarna skulle en stor del av biblioteket i dess dåvarande form packas ner och formas om, för att så småningom återuppstå i en ny konstellation. Bibliotekspersonalen dök upp till arbetet i oömma kläder och på agendan stod diverse fysiska sysslor: bära möbler, dammtorka bokhyllor, skruva ner anslagstavlor, bedöma färgprov, montera

Arbetet med att skapa en ny ungdomsavdelning utifrån ungdomarnas önskemål gjordes med hjälp av projektmedel från Stärkta bibliotek.

hyllplan och – inte minst – packa upp alla flyttkartonger och ställa upp böckerna, samt även vika ihop de hundratals kartongerna. Ibland bestod arbetet även i att hålla sig undan och några gånger även i att hålla andan; ett lövdraperi skulle monteras på hög höjd och åtminstone undertecknad tyckte mellan varven att montören var något våghalsig i sina akrobatkonster...

Arbetet fortsätter

På det hela taget var det arbetsamma men roliga veckor och allra roligast var det när vi åter öppnade biblioteket den 28 november. Då var vi trötta men stolta! Den 2 december invigdes sedan ungdomsavdelningen officiellt, med bubblik cider, salta chips

och glada besökare. Därmed kunde man ju tänka sig att arbetet är klart, men så är det förstås inte. Nu måste vi arbeta aktivt för att ungdomarna ska hitta hit och trivas här. Det vi märker är att många automatiskt styr stegen till platsen där vår gamla ungdomsavdelning fanns och då gäller det att vi är uppmärksamma och lotsar dem rätt. Vi bjuder också in skolklasser och besöker kommunens fritidsgård för att nu måste vi arbeta aktivt för att ungdomarna ska hitta hit och trivas här.

TEXT: SUSANNA LÖNNQVIST

FOTO: ROBERT LINDÉN

Söderköpings stadsbibliotek

Ett efterlängtat vanligt år

Efter flera ovanliga år med först pandemi och därefter omfattande (men uppskattade) renoveringar, som bland annat ledde till begränsade öppettider, längtade vi till slut efter ett vanligt år, och det kom, 2024.

När planeringen var igång för det efterlängtrade vanliga året så satt vi och funderade på vad vi skulle lägga vårt krut på. Vi landade i det stora trädgårdsintresse som finns just nu, och framför allt i vår stad Vadstena. Vi bjöd in författaren och entreprenören Philip Weiss, som berättade om sin bok Skogs-trädgården. Alla platser var fulla, och människor stod längst kanterna i rummet. Med sin ödmjuka inställning till naturen och kunskap om trädgården inspirerade han oss alla till att utveckla en alldeles egen skogsträdgård.

Näst på tur att fylla rummet var Mia Gyllgård, en trädgårdsentusiast från Motala, som föreläste om att odla året runt. Ni undrar, går det odla på vintern? Ja det går! Och det behövs inte mycket, en liten plätt på sin stadsträdgård mitt i stan, är allt som behövs. Det var så roligt att få fylla Pelarsalen på Vadstena bibliotek igen, med vanliga låntagare, under helt vanliga föreläsningar. Som vi längtat!

Avdelningen har fyllts av barn som "hänger kvar".

Det var så roligt att få fylla Pelarsalen på Vadstena bibliotek igen.

En ynnest med vanliga sagostunder

Även barnavdelningen har fyllts av besökare, nämligen barnen. Avdelningen, till skillnad från innan renoveringen, har fyllts av barn som "hänger kvar" i biblioteket. Sittmöbler och andra krypin gör att barnen känner att de får plats på ett annat sätt, och kan finnas kvar i biblioteksrummet längre än vad de gjorde innan. Vilket är härligt!

Ett par aktiviteter att lyfta fram är sagostunderna vi hade under Barnboksveckorna. Under två veckor besökte 100 barn oss för att lyssna på sagan Cirkusloppor på luffen. Hur är det att vara på resande fot? Och hur finner man hopp när allt gått i kras? Det och mycket annat fick barnen fundera på under besöket. Tänk vilken ynnest, att få ha vanliga sagostunder igen, för helt vanliga barn.

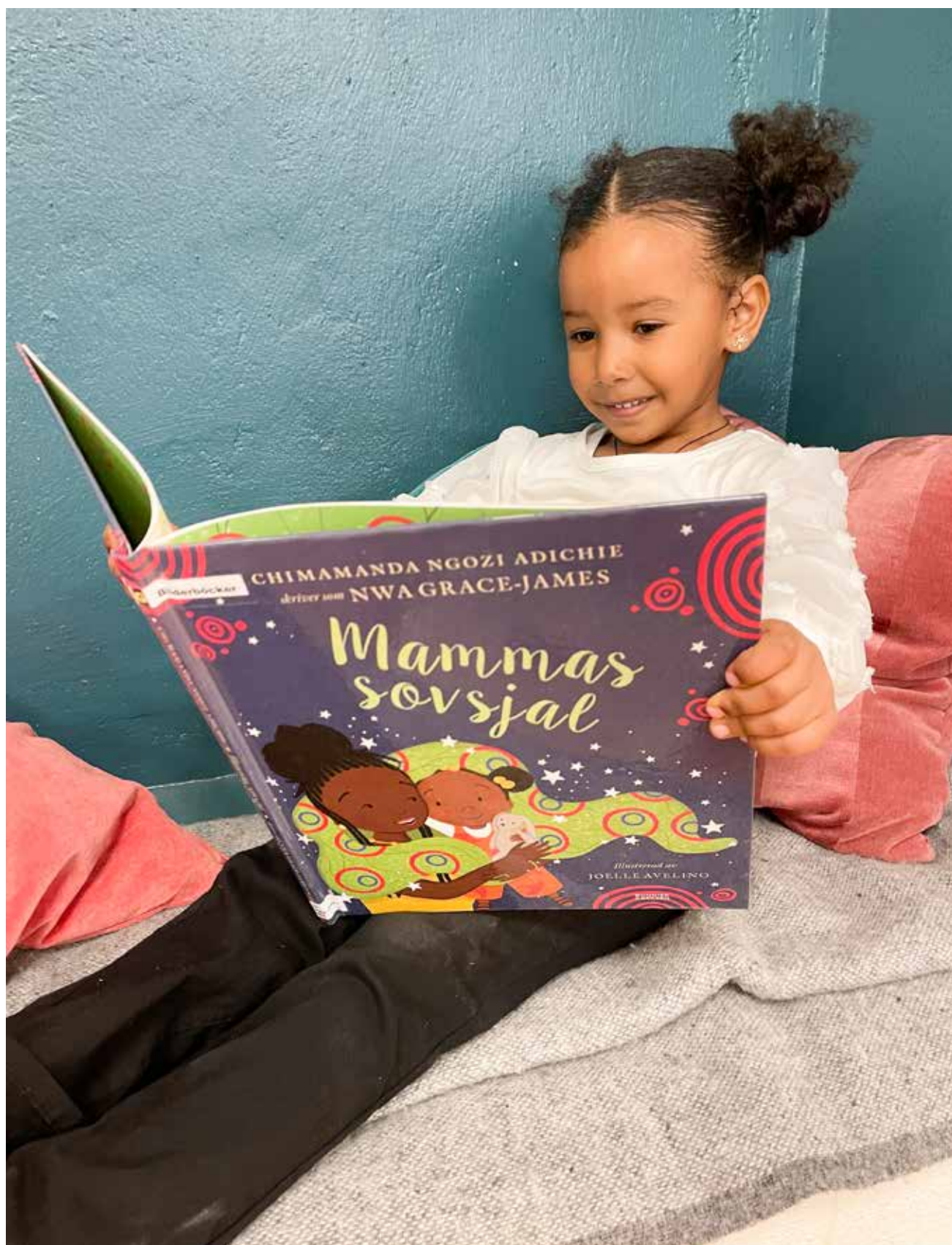
Även Krakel Spektakel och Kusin Vitamin har fått komma tillbaka och hälsat och sjungit med en stor grupp barn under en lördag på höstkanten. Att få se en farmor, eller en pappa, sjunga gamla Hellsingsånger med sitt barn på vår helt vanliga barnavdelning har varit väldigt roligt att få uppleva.

År 2024, var ett helt vanligt år för oss, med vanliga aktiviteter, öppettider och helt vanliga besökare som kommit till oss, precis som det ska vara.

TEXT: EMELIE PAULSSON

BILD: CAROLINE NORDH

Vadstena bibliotek

En aktivitet att lyfta fram är sagostunderna under Barnboksveckan.

Biblioteket som mötesplats

Den andra lördagen i november arrangeras varje år Arkivens dag där man uppmärksammar kulturarv, arkivverksamhet och lokalhistoria. I år stod Valdemarsvik som värd för Östergötlands Arkivförbunds upplaga av dagen. Biblioteket var fullspäckat av aktiviteter, det var utställningar, informationsbord, tipspromenad och mycket mer. Företrädare för hembygdsföreningar, Regionarkivet och Riksarkivet i Vadstena var på plats för att berätta och visa upp sina verksamheter.

Länsarkivarie Albin Lindqvist invigde dagen med ett lokalhistoriskt föredrag. Sedan följde en strid ström av intressanta föreläsningar och aktiviteter. Vi fick höra om historiska arkivskatter, lokala orter och sjukhushistoria. Östergötlands kulturarvpris delades ut, vinnare i år blev Sonja Palmberg från Hannäs Hembygdsförening. Det visades lokalhistoriska bilder samt filmer och dagen avslutades med en föreläsning av Daniel Hermansson från Historiepodden som berättade om hur det är att få arbeta med sitt stora fritidsintresse.

Dagen var ett bra exempel på bibliotekets betydelsefulla roll som mötesplats och informationskälla tack vare bredden avseende både deltagande organisationer, föreningar och det stora antalet besökare. Det blev ett gediget och mångfacetterat samarbete mellan olika aktörer. Kommunens alla sex hembygdsföreningar, Östergötlands museum, Gusums Folkets Hus och Regionarkivet i Östergötland kan nämnas bland de som deltog samt informerade och diskuterade med besökare under dagens lopp.

Dagen var ett bra exempel på bibliotekets betydelse som samlingsplats. FOTO: ANGELICA PETERSSON

Det blev ett gediget och mångfacetterat samarbete mellan olika aktörer.

Upplev biblioteket på ett nytt sätt

I september var det dags för föreställningen JAG TÄNKER PÅ DIG, som spelades tre gånger på Gusums bibliotek för helt olika målgrupper, från skolbarn till pensionärer. Det är en deltagarbaserad scenkonstupplevelse av Johanssons Pelargonier och Dans, som utspelar sig i biblioteksmiljö. Publiken fick följa instruktioner via hörlurar och guidades runt i biblioteket. Danskollektivet bjöd in till en lekfull möjlighet att se på en av våra viktigaste of-fentliga platser med nya ögon, och en chans att göra biblioteket till sitt eget. Det var Biblioteksutveckling Östergötland som gav Götabiblioteken möjlighet att erbjuda denna interaktiva hörlursupplevelse. Ett nytt sätt att upptäcka biblioteket som blev mycket uppskattat.

Vi fick bland annat höra om historiska arkivskatter, lokala orter och sjukhushistoria. FOTO: PAOLA SVENSSON

Alledansrätten i Valdemarsvik 2024 kan sammanfattas i tre ord: natur, möten och närvaro. FOTO: VERONIKA TYBELL

Alledansrätten – natur, möten och närvaro

Blauba Danskollektiv har under 2024 arbetat i Valdemarsviks kommun genom residenset Möten i Dansen. Inom projektet Alledansrätten har de mött fler än 600 personer. Residenset syftade till att fördjupa och befästa kunskapen och erfarenheten av dans på en plats, genom möten mellan professionellt konstnärskap, lokalt arrangörskap, den unika platsen och dess invånare.

De har utvecklat och genomfört 23 aktiviteter, i form av föreställningar och workshops där de bland annat engagerade deltagare på Fikaöppet i Gums bibliotek. De har dansat för och tillsammans med förskolor, äldreboenden, fritidsverksamheter, Kulturskolans elever, daglig verksamhet, konstnärer från kommunen och så självklart allmänheten i alla åldrar.

Under året har de medvetet och metodiskt arbetat med att vara i hela kommunen. Särskilt fokus har varit på närvaro i naturens scenrum och frihet i den egna rörelsen. Genom aktiviteterna har de inspirerat Valdemarsviks invånare att på ett lekfullt sätt ut-

forska dans och natur. Alledansrätten i Valdemarsvik 2024 kan sammanfattas i tre ord: natur, möten och närvaro.

Blauba beskriver sitt arbete på följande sätt; "Under detta år har vi blivit stärkta i vår övertygelse om att närvaron som finns i dansen lämnar människor med självkänsla, styrka, kraft och värme."

TEXT: GUN TÖLLEFSEN

Valdemarsviks bibliotek

***Alledansrätten** en del av Möten i Dansen med stöd av Region Östergötland i samarbete med Riksteatern Östergötland, Dans i Öst, Valdemarsviks kommun, Valdemarsviks Riksteaterförening och Hållplats konst- och kulturförening.

***Bakom Arkivens dag** står Svenska Arkiv i Samverkan för Synlighet. Temat för 2024 var "Arbete och fritid".

Möten, metoder och möjligheter

Sen en tid tillbaka gästas Ydre kommunbibliotek varje tisdagseftermiddag av volontärer som bjuder in till språkcafé – en mötesplats där människor i bygden kan träna svenska. Och kanske viktigast av allt: en plats för skratt, gemenskap och viktiga samtal.

I linje med vårt sista år med Stärkta bibliotek tog vi tillfället i akt att vidareutveckla verksamheten, efter en gemensam utvärdering med volontärerna och besökarna. Önskemålen ledde till att vi under hösten började tematisera träffarna månadsvis, där vi utgick från lättläst material. Teman knöts till kommunens och bibliotekets årshjul – under beredskapsveckorna utforskade vi MSB:s broschyrer om hemberedskap, i oktober låg fokus på ABC för

god psykisk hälsa, och i november fördjupade vi oss i barnkonventionen. Det blev många insiktsfulla diskussioner.

Inkludera barnen

I utvärderingen framkom också att vissa av besökarna hade svårt att närvara varje vecka eftersom de behövde ta hand om sina barn. Det väckte tanken hos oss på biblioteket – hur kunde vi även inkludera barnen till våra språkcafébesökare?

Genom ett inspirerande fortbildningstillfälle anordnat av våra Götakollegor i Norrköping fick vi upp ögonen för Läskul. Det blev en perfekt möjlighet att bjuda in våra besökare till dramatiserad högläsning i LFI-metodens anda. Här fick de, tillsammans med

Bibliotekarien Hanna Jacobsson testar hur det är att vara liten i förhållande till bibliotekets bokbackar.

sina barn, vara en del av berättelsen och samtidigt stärka sitt hemspråk.

Läskul har även etablerats som koncept i en del av vår utåtriktade verksamhet mot fritidshemmen. Alla fritidshem i kommunen får fyra besök per år från biblioteket, där vi arbetar nära böckerna och dramatiserar dem tillsammans med både barn och pedagoger. Målet våren 2025 är att bjuda in vårdnadshavarna till en Läskul-uppvisning via fritidshemmen, på en plats där barnen känner sig trygga och kan involvera sina familjer i berättandet.

Mer inspirerande för de yngsta

Parallellt med detta har det även hänt spännande

Först fick besökarna tycka till om bibliotekets barnavdelning. Sedan fick de tycka till om de prototyper som tagits fram utifrån önskemålen.

saker på barnavdelningen! Genom ett gediget UX-projekt har bibliotekets fantastiska personal undersökt hur vi kan skapa en mer inspirerande, inkluderande och funktionell miljö för våra yngsta besökare, 0–6 år.

Vi har arbetat datadrivet och lyhört där varje steg formats utifrån besökarnas behov. Genom enkätundersökningar, djupintervjuer och prototyper har vi tagit reda på vad som verkligen fungerar – och vad som behöver justeras. En viktig del i projektet var Bokstart, där vi genom hembesök träffade familjer och fick värdefulla insikter om vilka böcker och medier som efterfrågades av vårdnadshavare med andra modersmål än svenska. Samtidigt genomfördes enkäter vid Bebisöppet och besök på familjecentralen vilket gav oss en tydligare bild av vad föräldrar till de allra yngsta efterfrågade. Insikterna vägledde oss bland annat i urvalet av böcker, såväl på svenska som på andra språk, och bidrog till att vi lyfte fram ett bredare och mer relevant medieutbud för små barn.

Små förändringar har lett till stora förbättringar, och vi har sett hur miljön gradvis formats till en mer levande och dynamisk plats för barn och deras vuxna.

Vi fortsätter att lyssna

Och resan slutar inte här – vi fortsätter att lyssna, testa och utveckla. Ett bibliotek är aldrig färdigt – det växer och förändras tillsammans med sina besökare.

Samtidigt vill vi sprida UX-metoden vidare, både inom vår egen förvaltning och utanför bibliotekets väggar. Genom att dela våra erfarenheter hoppas vi inspirera fler att arbeta användardrivet och skapa miljöer som verkligen utgår från dem som ska använda dem.

I skrivandets stund är ett nytt UX-projekt igång i vår filial. Hur det slutar? Det tar vi nästa gång!

TEXT: JOSEFINE MOLINDER

FOTO: YDRE KOMMUNBIBLIOTEK

Ydre kommunbibliotek

För att göra biblioteket mer synligt satte biblioteket upp en tillfällig biblioteksfilial med utlån av julböcker, tävlingar och allmänt julmys på Adelövs julmarknad i slutet av november. FOTO: CHRISTINE ÅSTRÖM.

Bokbowling på evenemanget Idrott för alla blev en stor succé, på bilden genomförd med hjälp av kommunens förvaltningschef för kultur- och fritid Sebastian Hagård. FOTO: LOUISE GLADNIPA.

Vad är en offensiv bibliotekarie?

Offensiv bibliotekarie, vad är det? När jag såg begreppet i jobbbannonsen hade jag aldrig stött på det tidigare men tyckte om associationerna det gav. Att vara offensiv, den som tar initiativet, skapar nya möten med potentiella biblioteksanvändare. Det lät spännande!

Målet var att nå ut

Jag sökte och fick tjänsten som offensiv bibliotekarie på Tranås stadsbibliotek och började min tjänst i augusti 2024. Det visade sig vara ganska lösa ramar kring vad min nya roll kunde innebära. Målet med tjänsten var att nå ut med biblioteksverksamhet till de som sällan eller aldrig besöker ett bibliotek. Då Tranås endast har ett bibliotek, beläget på Storgatan, finns det vissa hinder för dem som inte bor nära att besöka biblioteket. Den statistiska undersökningen om biblioteksanvändande som Götabiblioteken

tillsammans med Biblioteksutveckling Östergötland publicerade 2023 visade att avstånd har stor betydelse för hur ofta man besöker bibliotekslokalen eller använder bibliotekens tjänster. Ju längre bort man bor desto mer sällan besöker man biblioteket. Detta var något Tranås enhetschef för bibliotek och allmänskultur Christine Åström ville komma till rätta med.

Hinder för besök?

Fokus för mitt uppdrag ligger på de större samhällen som finns i kommunen – Adelöv, Linderås, Gripenberg och Sommen. Även stadsdelen Stoeryd, som ligger lite avsides och som ses som något mer socioekonomiskt utmanat än övriga stadsdelar, ingår i uppdraget. Jag ska vända mig till alla ålders- och målgrupper.

Det första jag behövde göra var att skapa mig en

*På en förskola i Linderås
läser vi om den hungriga
masken av Eric Carle.*
FOTO: KARIN FREYLAND.

*På Gripenbergs fritids
högläser vi Dan Höjers
spökhistorier*
FOTO: ÖRJAN NILSSON.

överblick och ett kontaktnät. Jag ville också veta vad som hindrade boende på landsbygden att besöka biblioteket och vad de önskade för biblioteksverksamhet närmare sitt eget hem. Därför gjorde jag korta intervjuer med invånarna på lokala marknader, idrottsdagar och konstenemang.

Intervjusvaren och samtal med boende utanför Tranås tätort visade att de efterfrågar närmare tillgång till bibliotekets resurser och programverksamhet. De behöver bli påmind om att biblioteket finns och att dess tjänster och medier är tillgängliga även för dem. De största hindren för att besöka biblioteket var avståndet, bristande information om bibliotekets tjänster samt tillgänglighetsproblem, till exempel i fråga om parkering, vid stadsbiblioteket.

Yngre och äldre

Utifrån detta började jag därför att ta kontakt med de föreningar och organisationer som är mest aktiva

på de olika småorterna, till att börja med förskolor, fritids och Svenska kyrkan.

Under hösten har jag regelbundet besökt ett fritids och två förskolor. På fritids har fokus legat på att öka läslusten via högläsning, boktips och lekar kopplade till böcker och läsning. Målet är att öka läsningen på fritids och göra fler barn och fritidspedagoger medvetna om varför det är viktigt att läsa högt.

På förskolorna har jag genomfört sagostunder, startat upp hallbibliotek med bokpåsar till utlån för barn och föräldrar samt ordnat bokdepositioner. Under vårterminen 2025 ska jag utöka uppdraget med besök på fyra fritids och tre förskolor, som jag besöker månadsvis.

Boken kommer

En annan målgrupp jag valt att fokusera på under hösten är äldre som kan ha svårt att ta sig till biblioteket. I detta har jag tillsammans med kollegor jobbat på två spår. Dels att starta upp bibliotekets Boken kommer verksamhet igen, som har legat nere i ett par år på grund av bristande efterfrågan. Dels genom att starta upp verksamhet på kommunens servicecenter, beläget på äldreboendet Berget i Tranås centrum. Deras dagliga verksamhet besöks flitigt både av boende på Berget men också andra pensionärer som kan åka dit för att äta mat eller delta i aktiviteter. Därför erbjuder vi nu en bokdeposition där de kan låna fritt. När vi byter böcker i depositionen har vi också boktips och passar på att berätta om bibliotekets tjänster, som en del av servicecentrets aktiviteter.

På rätt väg

Jag känner mig fortfarande ganska ny i min roll men känner att jag är på rätt väg. Det är ett otroligt givande och spännande uppdrag och jag märker att det ger resultat i att de människor jag möter blivit mer informerade om att biblioteket finns och vad vi erbjuder. När barnet på fritids vill låna med sig en fyra-fem böcker hem att läsa över jullovet klappar bibliotekariehjärtat några extra slag.

TEXT: LOUISE GLADNIPA

Tranås stadsbibliotek

Tillsammans med teatergruppen Yria drog biblioteket på turné.

Vi kunde erbjuda förskolor på landsbygden teater utifrån deras förutsättningar.

En rivstart som barnbibliotekarie

För ungefär ett år sedan tog jag över rollen som barnbibliotekarie i Åtvidaberg. Detta medförde även att jag tog över stafettpinnen i projektet Bokstart Åtvidaberg. Det blev något av en rivstart. Samtidigt som jag försökte hitta min identitet som nybliven barnbibliotekarie skulle jag sätta mig in i siffror och formuleringar och ge mig i kast med att redovisa ett projekt för första gången.

Att redovisa någon annans projekt kan bli ett riktigt detektivarbete. Transparens och ordning och reda är en förutsättning för att det ska fungera. Om det är något tillfälle sådant sätts på prov så är det vid överlämning av ett projekt. Jag kämpade en del med att få allt på plats när jag tog över och efter en diskussion med Kulturrådet togs beslutet att vi kunde förlänga projektet, och jag fick på så sätt chansen att genomföra sådant som inte hunnits med inom de ramar som satts från början.

Rejält Bokstartskalas

Det positiva med det här har varit att jag fick chansen att ge mig in i planeringen av ett riktigt rejält bokstartskalas. I början av november blev succén ett faktum när vi tog oss runt på en turné i Åtvida-

bergs kommun tillsammans med teatergruppen Yria. I projektet deltar två förskolor på landsbygden som inte har några möjligheter att besöka oss på biblioteket med de små barnen. Vi kunde nu erbjuda dem att delta i en teaterföreställning utifrån deras förutsättningar. En tredje föreställning genomfördes i Åtvidaberg, då bjöds familjerna som haft hembesök och en tredje förskola som deltar i projektet in.

Med ett stort leende

Yrias artister är otroligt duktiga på att anpassa sig och föreställningen till de förutsättningar som råder. Det är helt fantastiskt att se hur de fångar upp och engagerar även de mindre barnen. Jag har fått så mycket fin respons från barn, pedagoger och föräldrar efter det här. Det är med ett stort leende jag ser tillbaka på de här dagarna. Jag bär med mig hur viktigt och roligt det här jobbet är och jag tänker låta den känslan driva mig i det fortsatta arbetet. Samtidigt som jag nynnlar lite på en sång om en lurvig larv.

TEXT OCH FOTO: MARLENE MALMSTRÖM
Åtvidabergs bibliotek

After school med bokprat

"After school" var en satsning för att locka fler ungdomar att besöka biblioteket.

Vi gjorde även "black out poetry" som hängdes upp i ungdomsavdelningen.

En svår fångad grupp i Ödeshög är ungdomarna. Vi har märkt att många barn besöker biblioteket flitigt, men när de når högstadieåldern är det något som händer. Intresset svalnar och besöken blir färre. Därför valde vi under 2024 att göra en satsning för att locka fler ungdomar till biblioteket.

Satsningen kallade vi för "after school" och den var en stund varje månad, ägnad endast åt högstadieelever. Då en personal jobbar halvtid på biblioteket och halvtid på Ödeshögs fritidsgård kunde våra verksamheter lätt samarbeta tillsammans för att locka elever. Affischer gjordes och sattes upp både på biblioteket och i skolan. Några skolelever, som fastnade för idén direkt, fick i uppdrag att locka sina vänner.

Böcker som blev film

Vid varje tillfälle träffades vi i ett av konferensrummen på biblioteket för att fika, bokpyssla och ha boksamtal. Vi gjorde bland annat bokmärken, som sedan kopierades ut och delades ut till låntagare på biblioteket. Vi gjorde även "black out poetry" som hängdes upp nere på ungdomsavdelningen. Ungdomarna delade med sig av sina tankar kring vad de ville göra under mötena och det framkom att de gillade att läsa böcker som blivit film. Därför valde vi att ha filmstund vid sista tillfället innan sommaren med filmen Twilight, ungdomarnas eget val.

Under träffarna blev det mycket bokprat, mest om "booktook-böcker", alltså böcker som blivit kända genom appen TikTok. Detta inspirerade oss att göra i ordning en särskild "booktook-snurra" som fick stå i mitten av biblioteket. Denna snurra blev snabbt mycket populär och har nu blivit en standardsnurra i vårt bibliotek.

Lyckad satsning

Har satsningen hjälpt då, undrar ni? Ja, det tycker vi. Vi har sett ett växande intresse för biblioteket hos ungdomarna och nu för tiden kommer det fler ungdomar för att både låna böcker, plugga eller bara hänga tillsammans med sina vänner. Alltså har detta varit en mycket lyckad satsning!

TEXT OCH FOTO: ALICE NIELSEN
Ödeshögs bibliotek

Hur kan biblioteken hjälpa både barn och vuxna som läser med öronen?

FOTO: YURI ARCURS

Så funkar det att öronläsa

I våras hölls en kursserie om öronläsning där deltagarna fick fördjupa sig i vad läsning kan innebära i vår tid, och vad det betyder att vara en primär öronläsare – både som barn och vuxen. Målgruppen var både folkbibliotekspersonal och skolbibliotekspersonal.

Under fyra tillfällen lyftes ämnen som dyslexi, tekniska hjälpmedel och bibliotekens roll i att stötta och inspirera öronläsare. Kursen tog upp viktiga frågor som: Vad är dyslexi? Hur fungerar tekniken för öronläsning? Och hur kan biblioteken hjälpa både barn och vuxna som läser med öronen?

Föreläsarna

Susanna Cederquist delade sina insikter från arbetet med dyslexi och sina egna erfarenheter som dyslektiker. Hon lyfte också problemet med det ganska vanliga perspektivet att öronläsning inte är "riktig" läsning.

Idor Svensson, professor i psykologi, visade hur tekniska lösningar kan stötta personer med läs- och skrivsvårigheter. Han resonerade även kring hur länge man ska fortsätta att utsätta elever för träning när utvecklingen är liten eller ingen alls, och vilka metoder och läs-sätt man kan koncentrera på istället.

Anna Bergholtz, journalist och författare, berättade om sin övergång från ögon- till öronläsare efter att hon blev blind, och hur viktig både öronläsning och punktskrift är för den som inte ser.

Uppskattat

Kursserien fick ett varmt mottagande, och deltagarna fick chans att diskutera hur biblioteken kan skapa tillgängliga lösningar för fler. Föreläsningarna gick att följa live eller se i efterhand – vilket uppskattades av många.

TEXT: LINDA SÄVHAMMAR

Biblioteksutveckling Östergötland

Tillgänglighetsträdet – starkt med självklar bas

Kan ett träd göra Götabiblioteken mer tillgängligt? Ja, förhoppningsvis! Under 2024 startade arbetsgruppen Göta tillgänglighet uppdraget att undersöka förankringen och användningen av Götabibliotekens taxonomi för tillgänglighet. Den gjordes år 2019-2020 och var utformad som en trappa, där det nedersta trappsteget var minimikrav och det översta steget mer som en utopi. Taxonomin var antagen av Götas styrgrupp, tillgänglighetsbibliotekarierna promotade den, och den fanns som affisch i Götabibliotekens dåvarande portal.

Men hade den fått något genomslag? En enkät som skickades ut till biblioteksmedarbetarna gav ett nja-svar. 60 procent kände inte till taxonomin, 40 procent gjorde det. Övriga frågor och svar visade överhuvudtaget på lite svajiga kunskaper om tillgängligheten på det egna biblioteket.

Ett träd som växer

Dags att göra ett omtag på taxonomin, beslutade Göta tillgänglighet. Dels en uppdatering av innehållet, dels en formförändring. Taxonomier – som i grunden är ett sätt att indela i grupper inom den

biologiska vetenskapen har anammats som ett sätt att strukturera även annat. De var väldigt populära inom biblioteksvärlden för ett antal år sedan och synliggörs ofta som trappor. Men att se utveckling som en trappa kan också bli ett hinder. Det är lätt att tro att du måste "vara klar" med ett trappsteg innan du kan gå upp på nästa. Och så fungerar inte verkligheten. Ditt bibliotek kan inom vissa fält vara på trappsteg två och på andra på trappsteg fyra, och det går att göra flera saker samtidigt.

Så i takt med vissa omformuleringar och tillägg i innehållet diskuterades form – kanske som ett hjul, kanske som en tårta, eller ett träd? Så kom Tillgänglighetsträdet till. Ett starkt träd med en självklar bas och ett grenverk med oändliga möjligheter. Dessutom växer ett träd och får nya grenar hela tiden om det får god omvårdnad.

TEXT: LENA UDD

ILLUSTRATION: ERROL TANRIVERDI

OCH GÖTA TILLGÄNGLIGHET

Biblioteksutveckling Östergötland

● **Information/Kommunikation** – Information om det tillgängliga utbudet ska finnas väl exponerat i olika format på biblioteket och på webben. Personalen i disken ska ha kunskap om de tillgängliga medierna, om hur de används och om var de finns, likaså om att det som inte finns på plats kan beställa från andra Götabibliotek^{*1}. Personalen i disken ska också känna sig trygg i att ha kunskap om de målgrupper som har behov av särskilda insatser. Här finns kortfattad information i Götabibliotekens Bemötandeguide.

● **Uppsökande arbete** – Ansvariga personer sprider regelbundet information om tillgängliga medier och verksamheten i biblioteket till andra kommunala och regionala verksamheter samt till andra förmedlare, till exempel föreningar, studieförbund och andra organisationer. Positiva effekter av bibliotekens insatser och goda exempel lyfts fram.

● **Aktiviteter/Programutbud** – Alla besökare ska ha tillgång till läsfrämjande aktiviteter och programverksamhet, vilket kan kräva anpassningar. Det finns även läsfrämjande och annan programverksamhet speciellt riktad till olika målgrupper med funktionsnedsättningar.

● **Formella överenskommelser** om samverkan finns mellan biblioteket och andra verksamheter. Det kan till exempel handla om läsombud inom omsorgen eller frivilliga högläsare. De görs på chefsnivå, är inte personberoende, följs upp och uppdateras.

● **Ansvariga personer** har ett regelbundet samarbete med personal i andra kommunala och regionala verksamheter. Det kan till exempel handla om samverkan inom Götabiblioteken, programverksamhet för LSS, läsombudsutbildningar eller samarrangemang med frivilligorganisationer. Ansvariga omvärldsbevakar även relevanta myndigheter, som till exempel MTM.

● **Alla relevanta verksamheter** i kommunen känner till bibliotekets kompetens inom området.

● **Basen** - Bibliotekslokalen ska följa regler fysisk för tillgänglighet. (Dörrar, gångar - bredd etc.) Biblioteket har ett utbud av tillgängliga medier^{*2} och information om var man hittar dem. De tillgängliga medierna har en central och lättåtkomlig placering, gärna i närheten av informationsdisken. Det ska alltid finnas någon som kan hjälpa till med tillgängliga medier. Det ska även finnas någon som kan hjälpa till med Legimus, eller möjlighet att boka tid för att få hjälp. Bibliotekets webb ska vara tillgänglighetsanpassad. Tillgänglighetsperspektiv ska beaktas i all programverksamhet. Biblioteket har minst en person som, tillsammans med chefen, är huvudansvarig för tillgänglighetsfrågor. Biblioteket har en tillgänglighetsplan, om det inte finns präglas biblioteksplanen av ett tillgänglighetsperspektiv. Götabibliotekens utgångspunkt är att alla människor har olika behov av anpassningar.

● **Bibliotekslagen**

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning./.../ Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

4 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.

^{*1} För egen produktion av cd respektive beställning från andra Götabibliotek, se Götabibliotekens Regler och rutiner.

^{*2} Basutbud tillgängliga medier: talböcker, lättläst, storstilsböcker, tecken som stöd, taktila bilderböcker, teckenspråk, språkpillerböcker, språkväskor, Legimus.

Tio år av litteraturutveckling

När jag började på Biblioteksutveckling Östergötland 2014 hade precis en rapport om litteraturens villkor i Östergötland lagts fram. Det var en omfattande genomgång som författaren Annika Ekström Stockman gjort. Den byggde på en rad intervjuer med olika aktörer inom litteraturområdet: författare, bibliotekarier, kulturjournalister och "vanliga" läsare. Litteraturfrämjande åtgärder som lättillgänglig litteratur på oväntade ställen, mer berättelser och högläsning på välkomnande arenor och coola läsande förebilder var några förslag som gavs för att förbättra litteraturens ställning och få fler att läsa.

Vad har då hänt på litteraturfronten under dessa tio år? Har villkoren för litteraturen och dess främjare blivit bättre? Har läsningen ökat, som vi så förhoppningsfullt trodde i Läsvågen, det stora projekt som började 2015 och pågick till årsskiftet 2016/2017?

Svaret kan bli både ja och nej. Om vi utgår från den nationella biblioteksstatistiken är svaret klart nej. Den pekar i stället åt att utlånen minskar år från år. Men – inte för en stor och viktig grupp: Barnen! Sen är det faktiskt så att biblioteksstatistiken bara visar en del av människors läsning av skönlitteratur. Många köper sina böcker själva och man lånar också böcker av varandra.

Vad har då gjorts inom ramen litteraturfrämjande på Götabiblioteken?

Läsvågen

Läsvågen är nämnd. Det var ett projekt som alla biblioteken i Götasamarbetet var med i och som inleddes med att Götabibliotekens styrgrupp antog en gemensam läsfrämjandestrategi.

Tre områden lyftes fram:

1. Läsecirkeln som metod. Det startades ett antal cirkel på biblioteken. En del var riktade till speciella grupper: Föräldrar, barn eller demenssjuka.
2. Folkbiblioteken skulle utvecklas som mötesplats. En mötesplats för skrivande, läsande, berättande och litterär gestaltning. Återigen användes cirkeln som metod. Olika utbildningar för bibliotekspersonalen anordnades för att man skulle kunna genomföra detta med den egna personalstyrkan.

Vad har hänt?
Har villkoren
för litteraturen och
dess främjare blivit
bättre? Har läsningen
ökat?

3. Främja demokratin. Biblioteken skulle utvecklas som demokratisk arena där alla kan få möjlighet till läsande, samtal om litteratur, eget skrivande och så vidare. För att detta skulle kunna genomföras utbildade sig personalen och bedrev också uppsökande verksamhet till dem som inte själva hittat till biblioteken.

Litteraturscen Östergötland

Litteraturscen Östergötland var ett annat stort projekt som varade tre år med start 2017

Det gick ut på att genom olika utbildningsinsatser få fler biblioteksmedarbetare att arrangera litteraturprogram och hålla författarsamtal. Det anordnades en stor mängd samtal och andra former av litterära program på Götabibliotekens scener, utbildningsdagar i att arrangera och samtala/moderera och längre utbildningar i litteraturkunskap. Sammanfattningsvis handlade det om att utveckla biblioteken som litterära arenor.

Hur gick det då? Jo här kunde vi se att antalet litterära program med bibliotekspersonal som samtalsledare ökade. Intresset för att arbeta med litteraturen som konstform ökade också. Det som ibland betraktas som en svår genre att arbeta med, poesin fick mer uppmärksamhet som i sin tur ledde till nya aktiviteter på biblioteken.

Göta litteratur

2018 bildades arbetsgruppen Göta litteratur. Uppdraget var att utveckla litteraturarbetet på Götabiblioteken. Det gjordes en litteraturdag för alla Götamedarbetare som blev årlig, samt en digital bokcirkel, Göta läser.

Under pandemiåren anordnades också program så småningom. Ett fåtal fysiska med ett begränsat antal deltagare men efterhand många digitala litteraturprogram och aktiviteter.

Göta litteratur utlyste en poesitävling "Poesipandemi" med temat "dikter i en orolig tid". Över 200 dikter kom in och trycktes sen i en antologi.

Det var också en stor utlåning av litteratur under pandemin, vilket kan vara ett bevis på att litteraturen är viktig och att biblioteken hittar vägar för att möta användarnas behov. Många program producerades också digitalt. Götabibliotekens inslag på

Bokmässan TellUs i december 2020 var ett exempel på det.

Hur synliggörs Östgötaförfattarna?

I den regionala biblioteksplanen står det att "Biblioteksutveckling Östergötland ska "profilera Östergötland som litterärt landskap genom att synliggöra författarskap, verk och litterära platser, såväl digitalt som fysiskt".

Det betyder att varje kommunbibliotek måste ha koll på "sina" författare vilket man ofta har, men inte fullt ut. En del hör av sig själva när de skrivit en ny bok eller man får syn på någon i en lokaltidning, eller får tips av en kollega. På en del bibliotek anordnas bokmässor eller festivaler där man aktivt letar upp författare som får framträda.

Nästa steg?

Vad blir nästa steg för litteraturutvecklingen i Götabiblioteken?

En önskan vore att samarbetet mellan biblioteken ska öka. Att biblioteken utvecklas till stora och betydande litterära scener i hela området, där det är lika självklart att resa till en annan kommun för att delta i ett evenemang som att gå till det egna biblioteket. En gemensam bank där Östgötaförfattarna levande och döda, ska finnas tillgängliga för biblioteken och allmänheten. Underlaget finns. Det fattas bara en form och någon som tar hand om det.

Kanske är det nästa steg i utvecklingstrappan för litteraturarbetet på Götabiblioteken?

TEXT: HELENA AGNEMAR

Biblioteksutveckling Östergötland

Ett steg på vägen mot barnets bästa

Barn som fyllt 13 år kan skaffa ett bibliotekskort, på Götabiblioteken, på egen hand utan godkännande av vårdnadshavare. Läs om hur det gick till att genomföra det.

Barn är en prioriterad målgrupp på biblioteken och barn är man från födseln och tills man fyller 18 år. Biblioteksverksamhet ska enligt bibliotekslagen finnas tillgänglig för alla. Men hur ser det ut i praktiken? Finns det hinder som gör att vissa barn inte har lika stor tillgång till ett bibliotek som andra? Kan ekonomi vara ett sådant hinder trots att det är gratis att låna? Har alla barn som vill det ett bibliotekskort?

En grupp inom Götabiblioteken som arbetade med barnrättsfrågor fick 2022 i uppdrag av Götabibliotekens styrgrupp att undersöka om det är till barnets bästa:

att vårdnadshavare måste godkänna att barn får ett bibliotekskort

att det finns avgifter kopplat till det som lånas av barn.

Barnrättsprövning

Region Örebro Län hade gjort en barnrättsprövning "Prövning och analys av barnet bästa när det gäller tillgång till ett eget bibliotekskort". Göta barnrätt studerade den och använde den som underlag för arbetet. Det gjordes även en enkät med frågor till barn i olika åldrar och insamlandet av svaren skedde via skolbiblioteken. Frågorna gav gruppen vägledning i hur barn såg på behovet av ett eget bibliotekskort och vad det skulle få för konsekvenser för den som inte fick något.

Barnets mognad

Den som är omyndig kan inte teckna avtal, men det finns tre juridiska aspekter som kan påverka att avsteg från detta görs:

- bedömningen av barnets mognad
- individens avtalsförståelse
- nyttan ett låneavtal kan innebära för den omyndige

Barnets bästa

Under arbetet kom Göta barnrätt fram till att barnets

Finns det hinder som gör att vissa barn inte har lika stor tillgång till ett bibliotek som andra?

bästa är att alla barn från 6 år kan få ett eget bibliotekskort utan vårdnadshavares underskrift. Det som talade för det var

- att alla barn ska ha samma tillgång till bibliotek oavsett familjens ekonomi, föräldrarnas utbildning etc.
- att alla barn har samma rätt att ta del av kunskap och information
- barnets rätt till integritet, dvs vårdnadshavare har inte rätt att få veta vad barnet lånar
- att läsfrämjande insatser hindras av att många barn saknar bibliotekskort

Dataskyddslagen

Men det finns även en annan lag att ta hänsyn till – Dataskyddslagen. I den står det:

"Vid erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till ett barn som bor i Sverige ska behandling av personuppgifter vara tillåten med stöd av barnets samtycke, om barnet är minst 13 år. Om barnet är under 13 år, ska sådan behandling vara tillåten endast om samtycke ges eller godkänns av den som har föräldraansvar för barnet."

Därför blev förslaget från Göta barnrätt att barn från 13 år ska kunna skaffa bibliotekskort på egen hand.

Beslut av Göta styrgrupp

Göta styrgrupp beslutade i april 2024 att

- Barn från 13 år ska få skaffa bibliotekskort på egen hand.

För att göra det måste barnet kunna sitt personnummer.

Genomförande

Den 1 juni 2024 började de nya reglerna.

TEXT: INGRID LOELD RASCH

Biblioteksutveckling Östergötland

Barnkonventionen

Artikel 2 Alla barns lika värde: Att kunna utöva sina rättigheter utan risk att diskrimineras

Artikel 3 Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa

Artikel 6 Barnets rätt till utveckling

Artikel 12 Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad

Artikel 13 Barn har rätt till yttrandefrihet; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter

Artikel 16 Barn har rätt till ett privatliv

Artikel 17 Barn har rätt att få tillgång till information via till exempel internet, radio och tv

Artikel 30 Barn som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, eller som tillhör ett urfolk, har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion

Artikel 31 Barn har rätt till lek, vila och fritid

Götabiblioteken är ett samarbete mellan Biblioteksutveckling Östergötland, de tretton Östgötakommunerna och Tranås kommun.

Med ett konto hos Götabiblioteken får du tillgång till över 1,5 miljoner böcker, ljudböcker, talböcker, e-medier, filmer, spel, tidningar och därtill flera databaser.

Med en enda gemensam katalog får alla mer av allt. Bara att reservera och hämta på ditt bibliotek! Du kan också låna, ladda ner och lyssna direkt på Götawebben.
<http://www.gotabiblioteken.se>

I Götabiblioteken 2024 får du ett axplock av vad biblioteken i Östergötland hade för sig under året.